

AZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁS MEGJELENÉSE A MÉDIÁBAN

Rázi András

Eszterházy Károly Egyetem, Környezettudományi és Tájökológiai Tanszék,
3300 Eger, Eszterházy tér 1.
e-mail: uranus442@freemail.hu

1. Bevezetés

A lakosság köreiben még mindig sok a klímaszkeptikus és/vagy klíma-közömbös egyén. Az iskolai keretek között csak minimális tudást lehet szerezni az éghajlatváltozásról és annak okairól, hatásairól, valamint az egyes emberek felelősségéről. Ezért jó eséllyel a most felnövekvő generáció is nagy arányban, a hétköznapi cselekedeteire nézve, klíma-közömbös marad. Mivel az iskolai keretek között nem tudatosul kellő súllyal az éghajlatváltozás és annak következményei, ezért fontos megvizsgálni azt is, hogy milyen egyéb hatások érhetik az iskolásokat a hétköznapi életben. Korábbi kutatásokból már kiderült, hogy a társadalom legfontosabb hírforrásai között az első kettő helyen a televízió és az internet áll, ezért különösen fontos megvizsgálni, hogy az elektronikus sajtóban milyen minőségű tartalmak jelennek meg az éghajlatváltozásról. Tanulmányomban megvizsgáltam, hogy 2014-ben milyen gyakran, és milyen minőségben szerepel a klímaváltozás problematikája a televízióban és az internetes felületeken, külön kitérve arra, hogyan jelennek meg az éghajlatváltozás okai, következményei, milyen súllyal jelenik meg ezekben az egyén és a döntéshozók felelőssége, és hogyan lehet alkalmazkodni az elkerülhetetlen következményekhez.

2. A vizsgálati szempontok

A kutatás során a televíziós és az internetes tartalmakat vizsgáltam az alábbi szempontok szerint:

Okok: Az adott tartalomban megjelennek-e az éghajlatváltozás okai? Ha semmi formában nincs szó az éghajlatváltozást okozó tényezőkről, 0 minősítést kaptak, egyébként:

5 – A tartalom részletesen kitér az éghajlat természetes változékonyságára, és arra is, hogy ezt az antropogén tevékenység milyen mértékben befolyásolja. Részletesen kifejti az üvegházhatás természetes folyamatát, annak fontosságát, és azt is, hogy az üvegházhatású gázok koncentrációjának megváltozásáért az emberi tevékenység, azaz a fosszilis eredetű energia-hordozók mértéktelen felhasználása felelős. Megjelenik, hogy ez a globális átlaghőmérséklet emelkedéséhez vezet, ami az egész problémakör háttérében áll.

4 – A tartalomban az 5-ös minősítésben felsoroltak jelentős része megjelenik, de egyes részletek nem lettek teljes mértékben kifejtve, vagy a felsorolt szempontok közül maximum egy hiányzik.

3 – A tartalom kitér arra a tényre, hogy az éghajlatváltozás antropogén eredetű és a háttérben az üvegházhatású gázok koncentrációjának megváltozása, vagy a globális átlaghőmérséklet emelkedése van, de nem fejti ki elég részletesen az okokat.

2 – A tartalomból kiderül, hogy az éghajlatváltozás antropogén eredetű, de csak említés szinten jelennek meg az üvegházhatású gázok, vagy a fosszilis energiahordozók.

1 – A tartalomból csak annyi derül ki, hogy a jelenlegi folyamatokért az emberiség is felelős, egyébként az éghajlatváltozás más aspektusaival foglalkozik.

Következmények: Az adott tartalomban megjelennek-e az éghajlatváltozás következményei? Ha semmi formában nincs szó az éghajlatváltozás következményeiről, 0 minősítést kaptak, egyébként:

5 – A tartalom részletesen kitér az éghajlatváltozás természeti és társadalmi következményeire. Megjelenik a felmelegedés okozta tengerszint emelkedés, az óceáni áramlatok megváltozása, az éghajlati övek eltolódása, a szélsőségre való hajlam és a mindezek következményeként fellépő pozitív visszacsatolás, ami tovább fokozza a folyamatot. Kitér továbbá arra is, hogy ezen folyamatoknak várhatóan nem csak természeti, hanem társadalmi következményei is lesznek. Megjelenik benne tenger által elfoglalt emberlakta területek és a megváltozott mezo- és mikroklíma miatti migráció, az élelmiszer- és energiaellátásban egyre gyakrabban jelentkező fennakadás, melyek összetett hatásaira mind gyakrabban várhatóak nemzeteken belüli és nemzetek közötti feszültségek. Külön említi, hogy Magyarországot hogyan érinti majd az éghajlatváltozás.

4 – A tartalomban az 5-ös minősítésben felsoroltak jelentős része megjelenik, de egyes részletek nem lettek teljes mértékben kifejtve, vagy a felsorolt szempontok közül maximum egy hiányzik, ami nem a Magyarországot érintő következmények.

3 – A tartalomban megjelenik, hogy mind természeti, mind társadalmi, mind hazai következmények várhatók, de nem fejt ki elég részletesen az okokat.

2 – A tartalomból kiderül, hogy az éghajlatváltozás következményei jelentős átalakulással járhatnak mind globális mind hazai szinten, de nem derül ki, hogy ezek milyen mértékben és időtávban várhatók.

1 – Csak megemlítés szintjén foglalkozik a súlyos következményekkel, a tartalom az éghajlatváltozás más aspektusaival foglalkozik.

Vezetői felelősség: Az adott tartalomban megjelenik-e, hogy a vezetők a döntéseikkel segíthetik mérsékelni az éghajlatváltozás további fokozódását, és enyhíteni annak következményeit? Ha semmi formában nincs szó a döntéshozói felelősségről, 0 minősítést kaptak, egyébként:

5 – A tartalom külön kitér arra, hogy nemzetközi összefogásra, egyezményekre és azok betartására van szükség, ami alól nem vonhatja ki magát egyetlen nemzetállam sem, különösen azok, aki leginkább felelnek a kibocsátás fokozódásáért. Említésre kerülnek a hazai vonatkozások is, és részleteiben megemlíti, hogy Magyarországnak milyen szerepet kell vállalni a kibocsátás mérsékléséért.

4 – A tartalomban az 5-ös minősítésben felsoroltak jelentős része megjelenik, de egyes részletek nem lettek teljes mértékben kifejtve, vagy a felsorolt szempontok közül maximum egy hiányzik, ami nem a Magyarországot érintő követelmények.

3 – A tartalomban megjelenik, hogy nemzetközi összefogásra van szükség, említésre kerülnek a hazai vonatkozások is.

2 – A tartalomban megjelenik, hogy az éghajlatváltozást döntéshozói szinten is lehet befolyásolni, ami a kibocsátás mérsékléséről szól.

1 – A tartalomban megjelenik, hogy az éghajlatváltozást döntéshozói szinten is lehet befolyásolni.

Egyéni felelősség: Az adott tartalomban megjelenik-e, hogy az egyén a hétköznapi életvitelével segítheti mérsékelni az éghajlatváltozás további fokozódását, és enyhíteni annak következményeit? Ha semmi formában nincs szó az egyéni felelősségről, 0 minősítést kaptak, egyébként:

5 – A tartalomban részletesen kifejtésre kerül, hogy minden állampolgár a lehetőségeihez képest tud tenni az éghajlatváltozás mérsékléséért. Megemlíti az energiatakarékos háztartási

gépek használatát, tudatos fogyasztást, közlekedést, tudatos energiahasználatot, mérsékelt hús fogyasztást.

4 – A tartalomban az 5-ös minősítésben felsoroltak jelentős része megjelenik, de egyes részletek nem lettek teljes mértékben kifejtve, vagy a felsorolt szempontok közül maximum kettő hiányzik.

3 – A tartalomban megjelenik, hogy minden állampolgár a lehetőségeihez képest tud tenni az éghajlatváltozás mérsékléséért, 5-ös minősítésben felsorolt szempontok közül legalább három megjelenik, de egyes részletek nem lettek teljes mértékben kifejtve.

2 – A tartalomban megjelenik, hogy minden állampolgár a lehetőségeihez képest tud tenni az éghajlatváltozás mérsékléséért, de a részletek nem lettek teljes mértékben kifejtve.

1 – A tartalomban megjelenik, hogy minden állampolgár a lehetőségeihez képest tud tenni az éghajlatváltozás mérsékléséért.

Alkalmazkodás: A tartalomban megjelenik-e, hogy az éghajlatváltozáshoz alkalmazkodni kell? Ha semmi formában nincs szó az alkalmazkodásról, 0 minősítést kaptak, egyébként:

5 – Az adott tartalomban megjelenik a „kezelni az elkerülhetetlent” elv. Felhívja a figyelmet, hogy az éghajlatváltozás bizonyos következményei elkerülhetetlenek, és ezekre már most el kell kezdeni felkészülni. Részletesen kifejti, hogy a szélsőségesebbé váló időjárás, az enyhe telek, új kihívás elé állítják az emberiséget, kitér ennek hazai vonatkozásaira, és felhívja a figyelmet a szükséges lépésekre is.

4 – A tartalomban az 5-ös minősítésben felsoroltak jelentős része megjelenik, de egyes részletek nem lettek teljes mértékben kifejtve, vagy a felsorolt szempontok közül maximum kettő hiányzik.

3 – A tartalom felhívja a figyelmet arra, hogy az éghajlatváltozáshoz alkalmazkodni kell, és utal azokra a tényekre is, hogy miért, de nem kerül részletes kifejtésre.

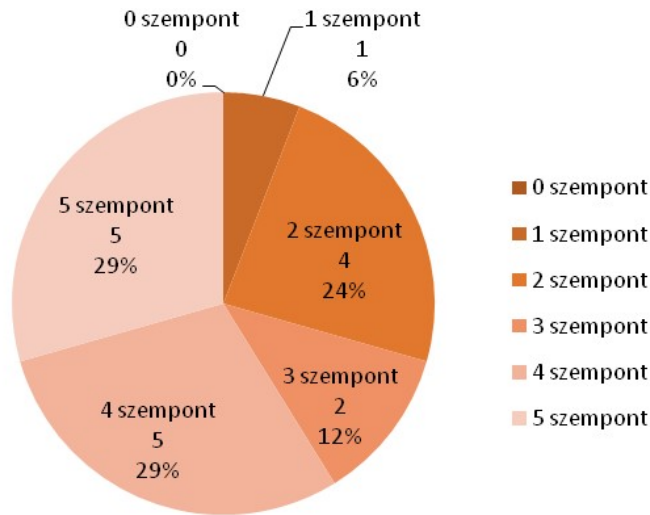
2 – A tartalom utal arra, hogy alkalmazkodnunk kell az éghajlatváltozáshoz, de csak egy-két kiragadott példát hoz fel rá.

1 – Csak annyi jelenik meg a tartalomban, hogy a megváltozott körülményekhez alkalmazkodni kell, de nem utal sem arra, hogy miért, és arra sem, hogy hogyan.

3. Televízió

A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és az Ipsos Zrt. közös kutatásából is kiderült, a társadalom résztvevőinek a legjelentősebb hírforrása a televízió, ezért különösen fontos tudni azt, hogy milyen mennyiségben és minőségben jelenik meg az éghajlatváltozás problematikája ebben a médiumban. A vizsgálat során a közmédia televíziós csatornái és a nagyobb nézettséggel rendelkező kereskedelmi csatornák lettek megvizsgálva. A televízióban a vizsgált csatornákon 2014-ben 17 alkalommal, összesen 131 percben jelent meg az éghajlatváltozás a különböző műsorokban.

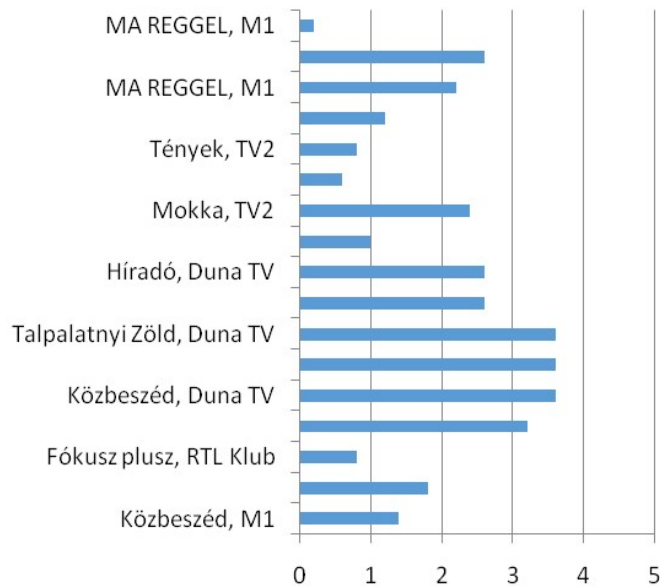
Az 1. ábrán látható, hogy az egyes műsorokban milyen gyakorisággal hány szempont szerepel a vizsgáltak közül. Az esetek majdnem kétharmadában szerepel legalább négy szempont, és ezeknek is a felében mind az öt szempont megtalálható. Ugyanakkor az is látszik, hogy kevés az a műsor, ami egy vagy két szempontot kiragadva próbálja bemutatni az éghajlatváltozást. Összességében elmondható, hogy a televíziós műsorok igyekeznek a lehető legtöbb szempont szerint kommunikálni az éghajlatváltozás tényét, és nagy igyekezettel próbálják a tényeket közölni, mivel ritkán fordul elő valótlan és szkeptikus tartalom.

1. ábra: A vizsgálati szempontok megjelenésének gyakorisága a televíziós műsorokban.

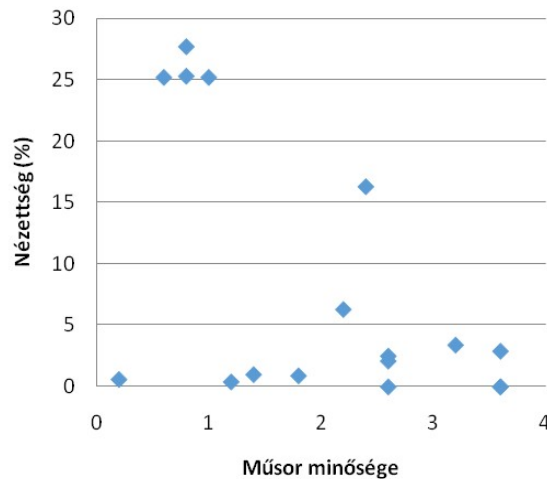
A vizsgálati szempontok minősítése a televízióban

Ha a műsorokat a különböző szempontok szerint a fent megadott kritériumok alapján minősítjük, és az eredményeket kiátlagoljuk, megkapjuk, hogy az egyes műsorok milyen minőségűek (2. ábra). Látható, hogy az egyes műsorok közül csak kevés éri el a közepes szintet. Bár a televíziós műsorokra jellemző, hogy a lehető legszélesebb körben igyekeznek bemutatni az éghajlatváltozás alapjait, mert több szempont is megjelenik arról, amit bemutatni érdemes, de általában az jellemző, hogy ezekkel a szempontokkal csak érintőlegesen foglalkoznak.

2. ábra: A televíziós műsorok minősége.

Ha összehasonlítjuk a nézettségi mutatókat a műsorok minőségi mutatóival (3. ábra) mindössze egy közepesen jónak mondható műsor rendelkezik közepesen jónak mondható nézettséggel, de általánosságban elmondható, hogy a jobb minőségű műsorokat kevesebben nézték, és a jobb nézettséget produkáló műsorok csak felületesebben mutatták be az éghajlatváltozás problematikáját.

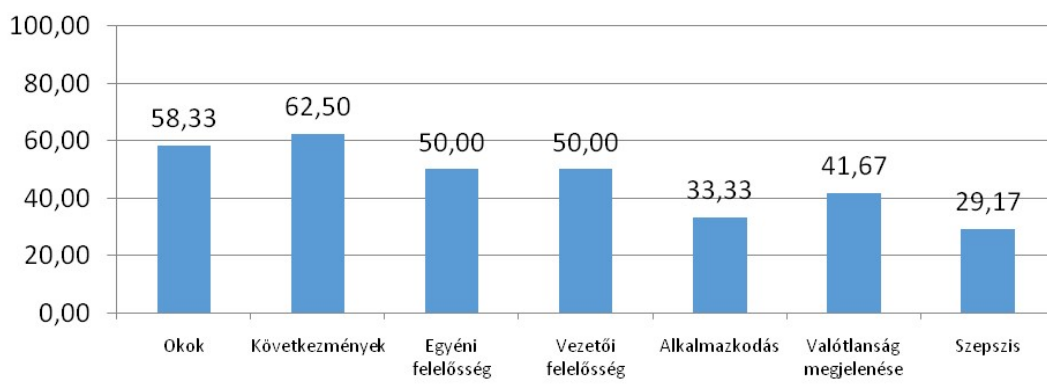
3. ábra: A televíziós műsorok minőségének nézettség szerinti eloszlása.

4. Internet

Az információforrás második helyén az internet áll, ezért közel sem mindegy, hogy milyen tartalmak találhatóak a világhálón az éghajlatváltozással kapcsolatban. Először a videó megosztók kerültek vizsgálat alá. Szemben a televízióval, a videó megosztó oldalakra a mai technológiai fejlettségnek köszönhetően szinte bárki bármilyen tartalmat feltölthet. Sok más előnye mellett ennek van egy olyan következménye, hogy az ilyen helyekre gyakorlatilag ellenőrizetlenül kerülnek ki információk, amelyek hamis- vagy fél-információn alapulnak, viszont egy kívülálló számára, ha megfelelően vannak kommunikálva, hitelesnek tűnhetnek. A videó megosztókon több klímaváltozással kapcsolatos műsor található, ami összesen 442 perc.

A vizsgálati szempontok megjelenése a videó megosztó oldalakon

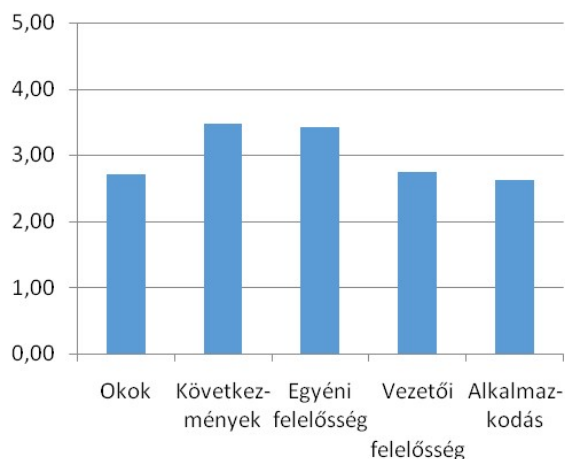
Ahogy azt a 4. ábrán is láthatjuk, a videó megosztókon található műsorokban az egyes vizsgálati szempontok közül az okokkal és a következményekkel foglalkoznak a legtöbbször az összesítésben a műsorok, de ez a két aspektus is csak alig több mint a műsorok felében fordul elő. Az egyének és a vezetők felelősségére a műsorok felében történt utalás, és a műsorok harmadában került megemlítésre az alkalmazkodás fontossága. Ami nagyon szembetűnő, hogy nagyon gyakran jelenik meg valótlanosság, és ha darabra nézzük, a műsorok közel egyharmada klímaszkeptikus tartalommal bír.

4. ábra: Az egyes szempontok megjelenésének aránya a videó megosztókon található éghajlatváltozással kapcsolatos műsorokban.

A vizsgálati szempontok minősége a videó megosztó oldalakon

Ha az egyes aspektusokra adott értékeléseket is kiátlagoljuk, az *5. ábrán* látható eredményeket kapjuk. Az átlagolásnál csak azok a műsorok lettek figyelembe véve, amelyeknél az adott szempont megjelent, azaz a minősítés nagyobb volt, mint nulla, egyébként a számítás kevesebb új információt tartalmazott volna, mint ami *4. ábrán* már látható.

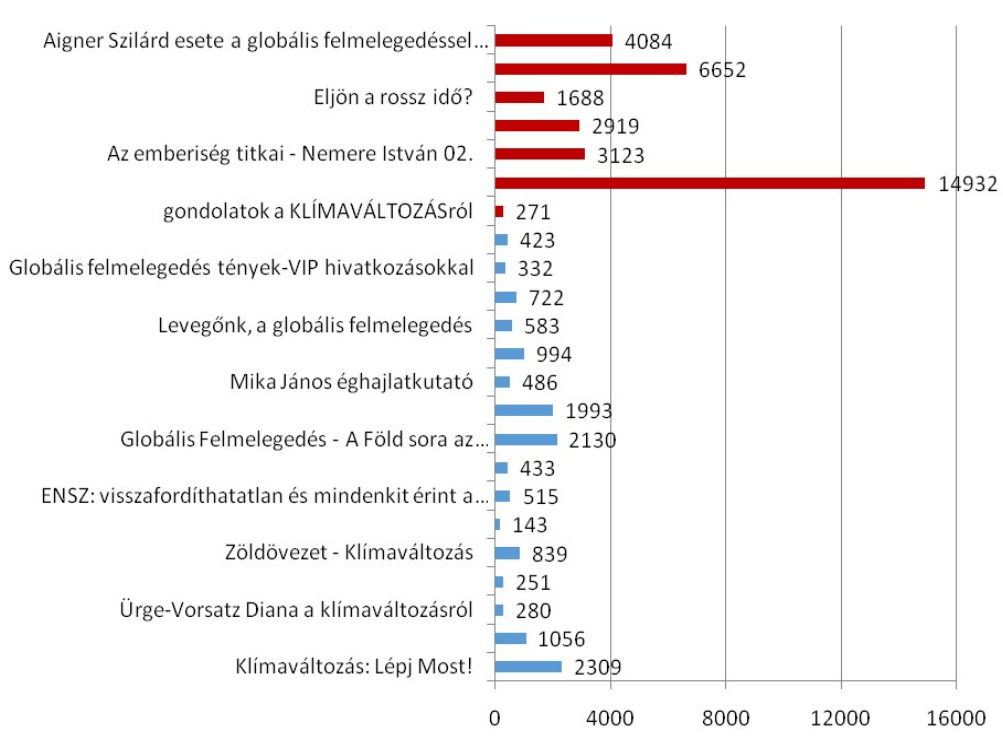
5. ábra: A különböző szempontok minőségének átlaga a videó megosztókon található tartalmakban.

Az okokról több mint a videók közel kétharmadában esik szó, de mindösszesen négy olyan volt, ami négyes vagy ötös minősítést kapott, azaz elég jól elmélyültek azok részleteiben. Volt három olyan videó, ami közepesen jónak mondható ebből a szempontból, a többi videóban vagy egyáltalán nem, vagy csak felületesen térnek ki az éghajlatváltozás valódi okaira.

A leggyakrabban és a legnagyobb mélységben kommunikált szempont az éghajlatváltozás következményei, bár a videók csupán harmada, egész pontosan nyolc műsor kapott négyes vagy ötös minősítést, és további négy közepesen jónak mondható. Ez volt az a szempont, ami a legkevesebbszer maradt ki, mindösszesen nyolcszor, és háromszor fordult elő, hogy csak felületesen foglalkoztak a témával. Hasonló mutatókat produkált az egyén felelősségének a megjelenítése. Nyolc műsor kapott négyes vagy ötös minősítést, és további egy volt közepesen jónak mondható. A döntéshozók felelőssége már valamivel ritkábban jelenik meg, és ritkának mondható azon műsorok száma, amiben jól, vagy legalábbis közepesen jól jelenik meg az a szempont. Legritkábban az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás fontossága jelenik meg, és ebben a kérdésben kevés műsor mélyült el.

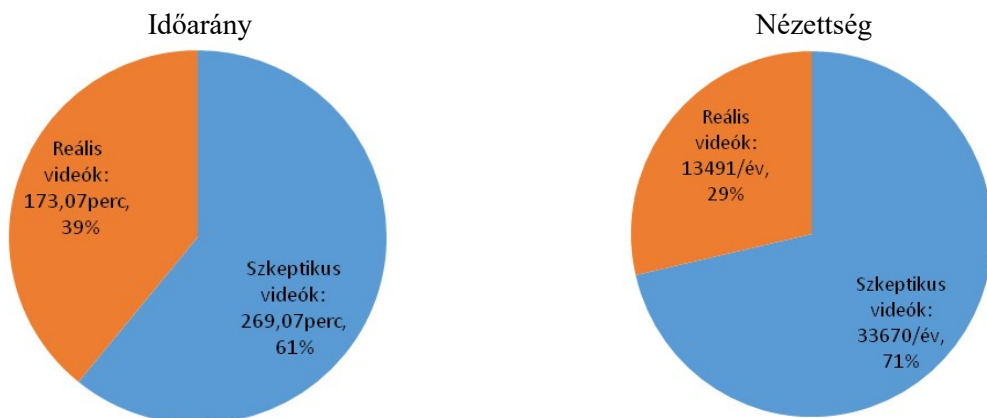
Az éghajlatváltozással kapcsolatos videó megosztó oldalak tartalmainak nézettsége

Ha kikerül egy tartalom a videó megosztókra, az akár évekig is ott maradhat, ezért az abszolút nézettségeket nem érdemes összehasonlítani egymással. Ehelyett inkább azt a módszert alkalmaztam, hogy 2015. január 1-jén megnéztem az abszolút nézettségi mutatókat, és elosztottam azzal a számmal, amennyi éve fent van az adott tartalom, és így megkaptam az éves átlagos nézettségeket, amelyeket már érdemes összehasonlítani egymással. A *6. ábra* mutatja, hogy a különböző videóknak mekkora volt az éves átlagos nézettsége. A piros szín jelöli a klímaszkeptikus tartalmakat. Mivel láthatóan többen nézik meg a klímaszkeptikus tartalmú videókat, ezért ezzel a jelenséggel külön érdemes foglalkozni.

6. ábra: Az éghajlatváltozással foglalkozó videó megosztókon található tartalmak éves átlagos nézettsége.

A 7. ábra bal oldali diagramjából kiderül, hogy közel kétszer annyi a kételkedő tartalmú videók hossza, ami a világhálón fellelhető. A jobb oldali diagramról pedig az olvasható le, hogy az ilyen tartalmú videóknak több mint a duplája a nézettsége a reális tartalmú videókhoz képest. Ez egy olyan jelenség, amivel mindenképp foglalkozni kell, mivel az ilyen tartalmak miatt jó eséllyel lesz a társadalom jelentős része klímaszkeptikus, de legalábbis klíma-közömbös.

7. ábra: A szkeptikus és reális videók összehasonlítása időtartam és nézettség szempontjából.

5. Összefoglalás

A tanulmányban öt különböző szempont szerint vizsgáltam az éghajlatváltozással kapcsolatos televíziós műsorok és videó megosztón található tartalmakat. A televíziós műsorok ugyan igyekeznek széles körben kommunikálni az éghajlatváltozás problematikáját, viszont az is

kiderült, hogy az ilyen műsoroknak igen alacsony a nézettsége. Azok a tartalmak, amelyek nézettebb műsorsávban voltak vetítve, gyengébb minőségűek. A videó megosztó oldalakon vannak jó minőségű műsorok, de a televízióhoz hasonlóan ezeket kevesen nézik. A legnagyobb probléma az internetes felületekkel, hogy oda ellenőrizetlenül is kerülnek ki tartalmak, ezért sok a klímaszkeptikus videó, és ráadásul ezeket a szkeptikus tartalmakat lényegesen többen nézték meg. Fontos lenne a meglévő kampányok mellett a klímatudatos nevelést már alsó tagozatban elkezdni, mert így a felnövekvő generációnak már talán természetes lesz az, ami a társadalom jelen résztvevői számára még magyarázatra szorul.

Hivatkozások

<http://ite.hu/legnezettebb-hazai-weboldalak-rangsora/>
<http://ipsos.hu>